

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Γ.

Ο ΜΟΝΟΣ ΠΡΟ ΤΗΣ ΟΜΙΛΙΑΣ ΤΟΥ ΕΝΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ο ΜΟΝΟΣ ΠΡΟ ΤΗΣ ΟΜΙΛΙΑΣ ΤΟΥ ΕΝΟΣ

Ἡ ἀξία, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὸν Μόνον ἢ πρὸς αὐτὸν ὁμιλία τοῦ Ἐνός, θὰ ἦτο καὶ εἰς ἐκείνην ἀκόμη τὴν περίπτωσιν μεγάλη, καθ' ἣν ἡ ὁμιλία αὕτη δὲν θὰ ἀπηυθύνετο κατὰ βάθος πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ θὰ ἀπετέλει μόνολογον ἀπλῶς ἐκφωνούμενον ἐνώπιόν του. Καὶ ἀσημαντα ἔτι κινήματα τοῦ Ἐνός ἔχουν σημασίαν δημιουργήματος διὰ τὸν Μόνον. Καὶ αὕτη ἡ κοινοτέρα καὶ κενωτέρα κλίσις τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἐνός — ἀπρόσωπός τις χαιρετισμός — καὶ αὕτη ἡ πλεον τυπικὴ χειρονομία του ἀποτελοῦν πολλάκις διὰ τὸν Μόνον γεγονότα σημασίας, μοναδικότητος καὶ σπουδαιότητος, τὰς ὁποίας ἡ ἱστορία ἀποδίδει μόνον εἰς τὰ μεγάλα δημιουργήματα τοῦ ψυχικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ προᾶξιν τινα γνήσιον δημιούργημα, ἢ ἐν αὐτῇ δηλαδὴ ἐπικράτησις τοῦ ἀπολύτως ἀτομικοῦ, ἀπαντᾷ καὶ εἰς πᾶν κίνημα τοῦ Ἐνός, ὡς βλέπει τοῦτο ὁ Μόνος. — "Ἄν δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν πᾶσαν ὁμιλίαν ὡς γνησίαν δημιουργίαν, διὰ τὸν Μόνον καὶ ἡ τυπικωτέρα ὁμιλία τοῦ Ἐνός ἀποτελεῖ πάντοτε μοναδικόν τι καὶ δημιουργικόν. Πᾶν ὅ,τι πηγάζει ἀπὸ τὸν Ἐνα, πᾶν ὅ,τι συνδέεται στενῶς πρὸς αὐτὸν φέρει τὸν πλοῦτον τῆς προσωπικότητός του, ἢ ὁποία διὰ τὸν Μόνον εἶναι πάντοτε μεγάλη. Ὅσάκις ὁ Εἷς ὁμιλεῖ πρὸς τὸν Μόνον, ὁ τελευταῖος οὗτος βλέπει ἀναντικατάστατον καὶ βαρυσήμαντον πλοῦτον — τὸν πλοῦτον τοῦ Ἐνός! — σπαταλώμενον πρὸς χάριν του, μοναδικόν καὶ βαρυσήμαντον δημιούργημα — τὸ δημιούργημα τοῦ Ἐνός! — γεννώμενον, δημιουργούμενον πρὸς χάριν του. — Ἡ σημασία ὅμως, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὸν Μόνον ἢ πρὸς αὐτὸν ὁμιλία τοῦ Ἐνός δὲν περιορίζεται εἰς τὰ λεχθέντα. Εἰς τὴν ἐν λόγῳ ὁμιλίαν — καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτήν — θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εὔρη ὁ Μόνος τὸ σημεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ τὸν ἐλύτρωνεν ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν τῆς ψυχικῆς του μονώσεως.

Πρὸς τὴν λύτρωσιν ταύτην ἀπαιτεῖται βεβαιότης τοῦ Μόνου, ὅτι ἤρθη ἢ ἀπομονοῦσα αὐτὸν ἀπόστασις. Πῶς θὰ ἐπιτευχθῇ ὁμως τοιαύτη τις βεβαιότης; Διὰ τὸ νὰ ἐξακριβώσωμεν πόσον μακρὰν μας εὐρίσκειται ψυχικῶς ὁ ἄλλος,¹⁾ ποῖα δηλαδὴ εἶναι ἡ ἔναντι ἡμῶν ψυχικὴ του διάθεσις, κατὰ πόσον καὶ πῶς καταφάσκει, ἀρνεῖται τὴν ἀπόλυτον ἀτομικότητά μας ἢ ἀδιαφορεῖ πρὸ αὐτῆς, πρέπει νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὴν ψυχὴν του, εἰς τὸν «ἔσωτερικόν» του κόσμον, εἰς πραγματικότητα, τὴν ὁποίαν δὲν δυνάμεθα νὰ διίδωμεν παρὰ μόνον μέσῳ ἄλλης τινὸς διαφόρου πρὸς αὐτὴν καὶ καλυπτούσης μάλιστα αὐτὴν πραγματικότητος. Τὸ «ἔσωτερικόν» τοῦ ἄλλου εἶναι ὁρατὸν μόνον μέσῳ τοῦ «ἔξωτερικοῦ» του. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἄλλου ἀποκαλύπτεται εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ σώματός του, — τὸ σῶμα εἶναι «σημα» τῆς ψυχῆς,²⁾ κατὰ τοὺς Πυθαγορείους, — διὰ τῶν σημείων τοῦ σώματός του, διὰ τῆς ὁμιλίας του. — Πᾶσα ψυχικὴ συγκίνησις, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶναι ἡ ἔντασις της, συνακολουθεῖται³⁾ ἀπὸ φαινόμενα φυσιολογικά, ὡς εἶναι αἱ διαταραχαὶ τῆς κυκλοφορίας, τῆς ἀναπνοῆς, τῶν ἐκκρίσεων, φαινόμενα δυνάμενα ν' ἀποτελέσουν ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ συγκινουμένου συλληπτὰ καὶ εἰς ἄλλον σημεῖα τῆς συγκινήσεως.⁴⁾ Διὰ τοῦ σώματος πράγματι «σημαίνει ἂ ἂν σημαίνει ἢ ψυχὴ».⁵⁾ Ὅχι μόνον οἱ ψυχικοὶ κυματισμοὶ μας, αἱ ψυχικαὶ διαθέσεις μας, τὰ συναισθήματά μας, τὰ πάθη μας, ὅχι μόνον τὰ ἐντὸς ἡμῶν ἀντικειμενικὰ νοήματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἔτι τὸ ἀπολύτως ἀτομικὸν τῶν ψυχῶν μας, (ἀδιάφορον ἂν ὁ ἄλλος δύναται ἢ ὄχι νὰ συλλάβῃ τοῦτο), ἐκφράζεται, παριστᾶται διὰ τῶν σημείων τοῦ σώματός μας. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει μόνον τὴν ἰκανότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἔσωτερικόν του διὰ τῆς ὁμιλίας. Ἡ ἐκφρασίς μας δύνα-

1) Πρὸβλ. ἀνωτέρω σελ. 19.

2) Πλάτωνος, Κρατύλος, 400 Β.

3) G. Dumas, L'Expression des Emotions εἰς G. Dumas, Traité de Psychologie, τόμος Α', σελ. 606.

4) Wilhelm Wundt, Grundriss der Psychologie, 4η ἐκδοσις, 1901, σελ. 104 καὶ ἐπ.

5) Πλάτωνος, ἐνθ' ἀνωτ. 400 C.

ται νὰ μᾶς ἐλαφρύνῃ, νὰ μᾶς ἀνακουφίσῃ, νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ. 1) Ὁ σύνδεσμος ὁρισμένων σημείων τῆς ὁμιλίας μας πρὸς ὁρισμένα ἐκφραζόμενα διὰ τῶν σημείων τούτων ἐσωτερικὰ γεγονότα εἶναι τοιοῦτος, ὥστε δύναται τις ν' ἀποκρούσῃ πάντα χωρισμὸν τῶν ψυχικῶν αὐτῶν γεγονότων ἀπὸ τὰς ἐκφράσεις των, πάντα χαρακτηρισμὸν τῶν πρώτων μὲν ὡς «ἐσωτερικοῦ», τῶν δευτέρων δὲ ὡς «ἐξωτερικοῦ» τινος. 2) Συλλαμβάνοντες τὴν ἐκφρασὴν τοῦ ἄλλου, συλλαμβάνομεν πολλάκις ὄχι σημεῖόν τι ἀπλῶς, ἀλλὰ μέρος αὐτοῦ τούτου τοῦ κυματισμοῦ τοῦ συγκινητικῆς τὴν συγκίνησιν τοῦ ἄλλου. Διὰ τῆς ὁμιλίας ἀνθρώπου τινὸς δυνάμεθα νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὴν ψυχὴν τούτου. Ἐπ' αὐτοῦ στηρίζεται κατὰ πολὺ ἡ ἀνυπολόγιστος ἀξία, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὸν Μόνον ἢ πρὸς αὐτὸν ὁμιλία τοῦ Ἐνός. Διὰ τῆς ὁμιλίας ταύτης ὁ Μόνος θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ συλλάβῃ ὅ,τι ἔχει τὴν μεγαλυτέραν δι' αὐτὸν σημασίαν: τὴν ψυχικὴν ἀπὸ τοῦ Ἐνός ἀπόστασίν του. Αἱ πρὸς τὸν Μόνον ψυχικαὶ προσεγγίσεις ἢ αἱ ἀπ' αὐτοῦ ἀπομακρύνσεις τοῦ Ἐνός σημαίνουν τὴν εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν τοῦ Μόνου, τὸν πόνον του ἢ τὴν χαρὰν του, τὴν ἐλπίδα ἢ τὴν ἀπελπισίαν του, τὴν ἀγωνίαν ἢ τὴν ἀνακούφισίν του, τὴν ἐπιτυχίαν ἢ ἀποτυχίαν τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἀγῶνός του. Τὴν περαιτέρω πορείαν τοῦ ἀγῶνος τούτου κανονίζει ὁ Μόνος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν λόγῳ προσεγγίσεων ἢ ἀπομακρύνσεων. Αὗται τὸν προτρέπουν πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἢ τὸν ὠθοῦν εἰς ὀπισθοχώρησιν. Ἄλλοτε ἀποτελοῦν τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων του, ἄλλοτε τοῦ δεικνύουν, ὅτι ματαιοπονεῖ ἀγωνιζόμενος. Ὁρισμένη τέλος προσέγγις τοῦ φέρει καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν λύτρωσιν. — Ἄν ὁ Μόνος ἠδύνατο νὰ βλέπῃ μὲ καθαρότητα καὶ βεβαιότητα τὴν ἐκάστοτε ψυχικὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν τοῦ Ἐνός μέσῳ τῆς ὁμιλίας τούτου, ὁ ἐνδιαφέρων ἡμᾶς ἀγὼν θὰ ἦτο ὀλιγώτερον σκληρός. Τὸ σῶμα ὁμῶς δὲν εἶναι πάντοτε «σῆμα» τῆς ψυχῆς.

Τὸ σῶμα ἀποτελεῖ καὶ προσωπεῖον τῆς ψυχῆς. Τὸ σῶμα καλύπτει τὴν ψυχὴν. Κρύπτει τις τὸν ἐσωτερικὸν του κόσμον ὀπισθεν τοῦ σώ-

1) Wilhelm, Stock. Das Sich - Aussprechen eis Kölner Vierteljahrshefte für Soziologie, 7 Jahrg. Heft 4. σελ. 391.

2) Theodor Litt, Individuum und Gemeinschaft, σελ. 96 καὶ ἑπ.

ματος — ἂν καὶ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον εἰς ὁρισμένας περιπτώσεις ἐκφράσεων μὴ ἐξουσιαζομένων ἀπὸ τὴν βούλησιν — καὶ ψεύδεται δι' αὐτοῦ. Μελετῶν ὁ Georges Dumas¹⁾ τοὺς κοινωνικοὺς ὅρους τῆς ἐκφράσεως, παρατηρεῖ, ὅτι «ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἐξηγοῦνται ἀπὸ τὴν ψυχολογίαν, τὴν φυσιολογίαν ἢ τὴν μηχανικὴν, αἱ πλεῖσται τῶν ἐκφράσεων ἔχουν καταστῆ κατὰ τοῦτο γλῶσσαι, καθ' ὅτι χρησιμοποιοῦμεν αὐτὰς ἀκαταπαύστως εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν διὰ νὰ ἐκφράσωμεν μὲ δύναντιν συναισθήματα, τὰ ὅποια οὐδόλως αἰσθανόμεθα ἢ δὲν αἰσθανόμεθα παρὰ ἀσθενῶς». — Ψευδόμεθα ὁσάκις διὰ σημείων ἐξωτερικῶν ἀπατῶμεν τὸν ἄλλον ὡς πρὸς τὸ ἐσωτερικόν μας.²⁾ Διὰ τῆς ὁμιλίας μας δυνάμεθα νὰ δεῖξωμεν εἰς τὸν ἄλλον, ὅτι αἰσθανόμεθα καὶ θέλομεν ὅ,τι δὲν αἰσθανόμεθα καὶ δὲν θέλομεν, — ὅτι πιστεύομεν εἰς ὅ,τι δὲν πιστεύομεν. Ἄφ' ἧς στιγμῆς ἐμφανίζεται ἡ γλῶσσα, ὡς ὠρίσαμεν αὐτὴν ἀνωτέρω, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐμφανίζονται γλωσσικὰ σύμβολα ἰσχύοντα γενικῶς καὶ χάριν οἰουδήποτε καὶ πρὸς οἰουδήποτε σκοπὸν, γεννᾶται καὶ ἡ δυνατότης τοῦ ψεύδους.³⁾ Ἐφ' ὅσον τὰ σημεῖα—λέξεις, ἐκφραστικαὶ κινήσεις, ἤχη—τὰ σημαίνοντα «ἀγαπῶ», «πιστεύω», «θέλω» εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τόσον τοῦ ἀγαπῶντος, τοῦ πιστεύοντος, τοῦ θέλοντος, ὅσον καὶ τοῦ μὴ ἀγαπῶντος, τοῦ μὴ πιστεύοντος, τοῦ μὴ θέλοντος, διατὶ δὲν θὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ ἀπὸ τὸν δεύτερον, ὁσάκις οὗτος ἔχει συμφέρον πρὸς τοῦτο, θὰ αἰσθανθῆ ἡδονὴν δι' αὐτοῦ, ὁσάκις κοινωνικὴ τις ἐπιταγὴ ἢ καὶ ἠθικὸς τις κανὼν τοῦ τὸ ἐπιβάλλουν; Δὲν ἔχομεν μόνον τὴν ἰκανότητα τοῦ ψεύδους, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάγκην του.—Πολὺ σπανίως δεικνύομεν εἰς τὸν ἄλλον τὴν ἐσωτερικὴν πρὸς αὐτὸν διάθεσίν μας. Εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν μας ἡ ὁμιλία μας διαρκῶς ἀπατᾷ τὸν ἄλλον ὡς πρὸς τὸ ἐσωτερικόν μας—χωρὶς κἂν νὰ ἔχωμεν συνήθως συνείδησιν τούτου, χωρὶς κἂν νὰ θέλωμεν, νὰ γνωρίζωμεν τοῦτο. Αἱ πλήρως ἀψευδεῖς ἐκφράσεις, αἱ πηγάζουσαι αὐθορμήτως ἐκ τῆς ψυχῆς, εἶναι σπάνιαι. Σπάνιον ὅμως εἶναι καὶ τὸ πλήρως συνειδητὸν ψεῦδος, ἢ ἠθελημένη καὶ σκόπιμος

1) Georges Dumas, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 638 καὶ ἐπ.

2) Πρὸβλ. Georg Simmel, Soziologie, σελ. 259 καὶ ἐπ.

3) Πρὸβλ. Oswald Spengler, Der Untergang des Abendlandes, τόμ. Β', σελ. 162.

χρησιμοποίησις γλωσσικοῦ τινος συμβόλου πρὸς ἑξαπίτησιν τοῦ ἄλλου. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμιλοῦντες, ψευδόμεθα αὐτομάτως, — ἂν ἐπιτρέπεται νὰ ὀνομάσωμεν ψεῦδος κίνησίν μας αὐτόματον, ἀκουσίαν. Πολὺ ὀλίγα ἐκ τῶν ἐνδείξεων συμπαθείας, πολὺ ὀλίγα ἐκ τῶν φιλικῶν μειδιαμάτων καὶ βλεμμάτων, τὰ ὅποια μᾶς ἀπευθύνουν οἱ πέριξ μας, ἀπορρέουν ἐκ συμπαθείας, οἷα ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ἐκφράζουν. Τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν δὲν εἶναι παρὰ αὐτόματοι φιλοφρονήσεις, σημαίνουσαι τόσον ὀλίγον συμπάθειαν, ὅσον καὶ τὰ πλεῖστα τῶν «πῶς εἴσθε», τῶν «χαίρετε» ἢ τῶν «ἐχάρην πολὺ πού σᾶς εἶδα», διὰ τῶν ὁποίων ἀρχίζομεν ἢ τελειώνομεν τὴν συνομιλίαν.¹⁾ Τὰ πλεῖστα τῶν πρὸς ἡμᾶς μειδιαμάτων συμπαθείας εἶναι ἐξωτερικώτερα καὶ αὐτοῦ τοῦ «ἐξωτερικοῦ» τοῦ μειδιῶντος. Διότι ὅπως δὲν εἶναι ἐξ ἴσου «ἐξωτερικά» τὰ σημεῖα τὰ ἀποτελοῦντα γνησίας ἐκφράσεις τῆς ψυχῆς μας πρὸς τὰ στηριζόμενα ἐπὶ τῆς βουλήσεώς μας ἀπλῶς, οὕτω καὶ τὰ τελευταῖα ταῦτα δὲν εἶναι τόσον ἐξωτερικά, ὅσον ἐκεῖνα, τὰ ὅποια οὐδὲ κἂν πρὸς τὴν βούλησίν μας συνδέονται.—Πᾶσα ὁμιλία ἄλλου, τὸ κύριον νόημα τῆς ὁποίας ἔγκειται εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἐσωτερικότητος ἢ ἐξωτερικότητός της, (τοιαύτη δὲ εἶναι πάντοτε ἢ πρὸς τὸν Μόνον ὁμιλία τοῦ Ἐνός), ἀποτελεῖ δύσλυτον αἶνιγμα. Εἰς συγχαρητήριοι π.χ. ὁμιλίαν αἱ λέξεις «τὰ ἐγκάρδια συγχαρητήριά μου», τὸ σφίξιμον τῆς χειρὸς καὶ αἱ ἄλλαι συνοδεύουσαι ταῦτα συγχαρητήριοι ἐκφράσεις εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἀποτελοῦν εἰμὴ τυπικὴν καὶ καθαρῶς ἐξωτερικὴν φιλοφρόνησιν, ἀλλ' εἶναι δυνατὸν νὰ πηγάζουν καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ βίθους τῆς ψυχῆς τοῦ συγχαίροντος. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων δυνατοτήτων εἶναι πιθαναὶ πλεῖσται ἀποχρώσεις δυνατῆς τῶν συγχαρητηρίων τοῦ ἄλλου σημασίας. Πῶς θὰ δυνηθῶμεν νὰ συλλάβωμεν τὸ πραγματικὸν καὶ ἀκριβὲς νόημα παρομοίας τινὸς ὁμιλίας; — Διαιρκῶς παρερχόμεθα πρὸ τοιούτων αἰνιγμάτων ἀνύποπτοι τῆς αἰνιγματικότητός των ἢ ἀδια-

1) Τὰς φιλοφρονήσεις, αἱ ὅποια ἀποτελοῦν τὸ «μόνιμον πλαίσιον τῆς συνομιλίας» κατὰ τὸν Gabriel Tarde (*L'Opinion et la foule*, 4η ἔκδ., 1922, σελ. 89), ἐξήτασε καὶ ὁ Herbert Spencer εἰς τὸ περὶ ἐθιμοτυπίας κεφάλαιον τῆς «Κοινωνιολογίας» του (*Principes de Sociologie*, γαλλικὴ μετάφρ. Cazeille, Τόμ. Γ', 1883, § 396, σελ. 203 καὶ ἐπ.) Περὶ καὶ Π. Κανελλοπούλου, Ἱστορία καὶ Κριτικὴ τῶν Κοινωνιολογικῶν Θεωριῶν, Μέρος Α', Τεῦχος Α', § 60, σελ. 173 καὶ ἐπ.

φοροῦντες δι' αὐτήν. Ἡ λύσις των οὐδὲν θὰ ἐσήμαινε διὰ τὴν ὑπαρξίν μας. Καθ' ὄρισμένας ὅμως περιπτώσεις, ὅταν ἀκριβῶς ἐκ τῆς λύσεώς των ἐξαρτᾶται αὐτὸς οὗτος ὁ ἀγὼν πρὸς λύτρωσίν μας, αὐτὴ αὕτη ἡ σωτηρία μας, τότε δοκιμάζομεν τὴν σκληρότητα τῆς αἰνιγματικότητός των, τὸν πόνον, τὸν ὁποῖον προκαλεῖ ἡ ἀδυναμία μας, ὅπως εἰσδύσωμεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἄλλου.

Ἄν εὐρισκόμενοι πρὸ τῆς ὁμιλίας ἑνὸς ἐκ τῶν πολλῶν δι' ἡμᾶς, βλέπομεν αὐτὸν ὡς ἐνιαῖόν τι ὅλον, διὰ τὸν Μόνον ὁ ὁμιλῶν εἷς εἶναι χωρισμένος εἰς «ἐξωτερικόν» καὶ «ἐσωτερικόν» τι. «Ἄχ! πῶς νὰ μᾶθω αὐτὸ, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐκεῖ, ὀπισθεν τῶν ὀφθαλμῶν σου, ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου, ὅπου δὲν θὰ εἰσέλθω ποτέ;»¹⁾ εἶναι ἡ κραυγὴ ὀρισμένου τινὸς μόνου, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ τυπικὴ κραυγὴ παντὸς Μόνου εὐρισκομένου πρὸ τοῦ Ἐνός. Ὁ Μόνος δὲν ἴσταται παθητικὸς πρὸ τοῦ ὁμιλοῦντος πρὸς αὐτὸν Ἐνός. Ἡ ὑπὸ τοῦ Μόνου παρακολούθησις τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμιλίας τοῦ Ἐνός ἀποτελεῖ ἓν τῶν σκληροτέρων μερῶν τοῦ ἐνδιαφέροντος ἡμᾶς ἀγῶνος. Ὁ Μόνος πρέπει νὰ συλλάβῃ τὴν ἀκριβῆ ψυχικὴν ἀπόστασιν, ἡ ὁποία τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸν Ἐνα. Πρὸς τοῦτο ὅμως πρέπει νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἐνός μέσῳ τοῦ σώματος τούτου — ἴσως δὲ καὶ μέσῳ τοῦ προσώπειου του. Πρέπει νὰ λύσῃ τὸ αἶνιγμα τῆς ὁμιλίας τοῦ Ἐνός. — Ἡ λύσις τούτου δὲν εἶναι εἰς πάντα πάντοτε ἀδύνατος. Πολλάκις μάλιστα οὔτε δυσχερὴς κἄν. Ὁ δεικνύων συμπάθειαν πρὸς ἄλλον τινὰ δι' αὐτομάτου μειδιάματος εὐγενείας, σημείου, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ πηγάζῃ καὶ ἐξ αὐτῆς ἔτι τῆς καρδίας του, δεικνύει δι' ἄλλης συγχρόνου του ἐκφράσεως τὸ ἀληθὲς νόημα τοῦ μειδιάματός του. Ὁ ψευδόμενος διὰ λέξεων,

1) Edouard Staunié, Solitudes, σελ. 139. — «Ἡ ὁμιλία μιᾶς ἀγαπημένης γυναικὸς (τῆς Μιᾶς)», παρατηρεῖ ἄλλος Μόνος, «ὁμοιάζει εἰς ἔδαφος καλυπτον ὑπόγειον καὶ ἐπικίνδυνον ὕδωρ· ἀνά πᾶσαν στιγμὴν αἰσθάνεται τις ὀπισθεν τῶν λέξεων τὴν παρουσίαν, τὸ διαπεραστικὸν ψῦχος ἑνὸς ἀοράτου ὑδατίνου στρώματος· ἐδῶ καὶ ἐκεῖ παρατηρεῖ τις τὴν δολίαν του διίδρωσιν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μένει κρυμμένον». Marcel Proust, A la Recherche du Temps Perdu, Τόμ. V, Sodome et Gomorrhe, II ***, 76η ἔκδοσις, σελ. 83.

κατὰ τὸν Oswald Spengler,¹⁾ προδίδεται ἀπὸ τὰς κινήσεις του, εἰς τὰς ὁποίας δὲν δίδει προσοχὴν, ὁ δὲ καὶ διὰ τῶν κινήσεων ψευδόμενος προδίδεται ἀπὸ τὸ ὕφος του. Ὑπάρχουν παλμοί, ἀποχρώσεις εἰλικρινείας, τὰς ὁποίας πολὺν δυσκόλως δύναται τις νὰ ὑποκριθῆ. Ὑπάρχουν σημεῖα ψεύδους, τὰ ὁποῖα πολὺν δυσκόλως δύναται τις νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τοῦ προσώπου του. Τὸ αἶνιγμα τῆς εἰλικρινείας ὁμιλίας τινὸς φυσικὸν εἶναι νὰ μὴ βασανίσῃ ἐπὶ πολὺ παρατηρητήν, ὅστις δὲν ἐξαρτᾶ τὴν ὑπαρξίν του ἐκ τῆς λύσεως τὴν ὁποίαν θὰ δώσῃ εἰς αὐτό. Ὁ τοιοῦτος παρατηρητὴς δὲν θὰ ἀργήσῃ νὰ συλλάβῃ τὸ σημεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ θεωρήσῃ ἀποκαλυπτικὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ὁμιλοῦντος. Τὸ σημεῖον τοῦτο, εἴτε σημεῖον ψεύδους εἶναι εἴτε σημεῖον εἰλικρινείας, δὲν πρόκειται νὰ σημάνῃ συγχρόνως καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἢ τὸν πόνον τοῦ δεχομένου αὐτό. Καὶ ἂν ἀκόμη οὕτως ἀναθεωρήσῃ τὴν δοθεῖσαν λύσιν—διὰ δευτέραν ἢ καὶ τρίτην φορὰν—οὐδεμία βαθυτέρα ἐσωτερικὴ ἀνάγκη θὰ ὠθήσῃ αὐτὸν εἰς διαρκῆ, ἐπίμονον καὶ πάντοτε ἄκαρπον ἐπανεξέτασιν τοῦ αἰνίγματος. Ἐκ τῆς λύσεως ὅμως, τὴν ὁποίαν θὰ δώσῃ ὁ Μόνος εἰς τὸ αἶνιγμα ὁρισμένων ὁμιλιῶν τοῦ Ἐνός, ἐξαρτᾶται αὐτὴ αὕτη ἢ ψυχικὴ του λύτρωσις, ὥστε νὰ δύναται νὰ τὴν στηρίξῃ ἐπὶ θεμελίων, διὰ τὴν στερεότητα τῶν ὁποίων δὲν εἶναι ἀπολύτως βέβαιος.—Ἄλλ' εἶναι δυνατὴ διὰ τὸν Μόνον ἢ ἐπίτευξις τοιαύτης τινὸς βεβαιότητος;

Ὁ ἐπιδιώκων τὴν γνησίαν λύτρωσίν του Μόνος, ὁ μὴ θέλων νὰ στηρίξῃ ταύτην ἐπὶ αὐταπάτης, ἴσταται πρὸ τῆς ὁμιλίας τοῦ Ἐνός πλήρης δυσπιστίας. Δυσπιστίας ὄχι μόνον πρὸς τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Ἐνός, ἀλλὰ πρὸ παντὸς πρὸς τὴν ἰδίαν του διεισδυτικότητα εἰς τὴν ὁμιλίαν τούτου. Τί βεβαιώνει τὸν Μόνον, ὅτι τὸ νόημα, τὸ ὁποῖον εἶδεν εἰς τὴν ἐν λόγῳ ὁμιλίαν ὑπάρχει πράγματι ἐν αὐτῇ καὶ ὅτι δὲν τῆς τὸ προσέδωκεν αὐτὸς ὁ ἴδιος εἴτε διότι τὸ ἐπεθύμει πολὺν εἴτε διότι τὸ ἐφοβεῖτο πολὺν; Ὅλοι γνωρίζομεν, ὅτι, ὅταν ποθῶμεν κἄτι μὲ δύναμιν, καὶ αὐτὸ ἔτι τὸ λογικόν μας συνεργεῖ διὰ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἴδωμεν, ἔστω καὶ αὐταπατῶντες ἡμᾶς αὐτούς, τὴν πραγματοποιήσιν

1) Oswald Spengler ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 161.

του. Ἡ δυσπιστία τοῦ Μόνου δὲν εἶναι ἀστήρικτος. Εἰς τὸν ἔρωτα π.χ.—εἶναι στενὴ δὲ ἡ σχέσις μεταξὺ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἐνδιαφερούσης ἡμᾶς μονώσεως—τὸ φαινόμενον τὸ ὀνομασθὲν ἀπὸ τὸν *Stendhal*¹⁾ «δευτέρα *cristallisation*»²⁾ οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ διαρκῆς καὶ ἐπίμονος προσπάθεια αὐταπάτης τοῦ ἐρωῶντος. Οὗτος προσπαθεῖ δι' ὅλων τῶν μέσων, πρὸ παντὸς δὲ διὰ συλλογισμῶν, νὰ πείσῃ ἑαυτὸν, ὅτι ἀνταγαπᾶται. Καὶ ἐκτὸς ὅμως τοῦ ἔρωτος, ὅπουδήποτε συναντῶμεν Μόνον πρὸ Ἐνός, συναντῶμεν καὶ *cristallisation* παρομοίαν πρὸς τὴν ἀνωτέραν. Πᾶς Μόνος προσπαθεῖ νὰ πείσῃ ἑαυτὸν, ὅτι ὁ Εἷς εἶναι ψυχικῶς πλησίον του, τὸν πλησιάζει, θὰ τὸν πλησιάσῃ. Ἐνθυμηθῶμεν τὸν «*père Goriot*» τοῦ *Balzac*,—ἓνα τῶν ζωντανωτέρων μόνων τῆς λογοτεχνίας—πρὸ τῶν θυγατέρων του τῶν εὐρισκομένων ψυχικῶς μακρὰν του, τῆς ψυχικῆς ὅμως προσεγγίσεως τῶν ὁποίων ἔχει τόσην ἀνάγκην. Πῶς ὁ πατήρ νὰ μὴ ἴδῃ ὀπισθεν τῆς ψυχρᾶς πρὸς αὐτὸν συμπεριφορᾶς τῶν παιδιῶν του τὴν δι' αὐτὸν στοργήν των, ἐφ' ὅσον ἄνευ τῆς θερμότητός της δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ζήσῃ; «Τὸ ξεύρει», λέγει, ὅτι αἱ κόραι του τὸν ἀγαποῦν, «τὸ ξεύρει», ἔστω καὶ ἂν ἔξωτερικὰ σημεῖα δεικνύουν τὸ ἐναντίον. Ἄν οἱ πολλοὶ δὲν θὰ ἔβλεπον ὅτι αὐτὸς βλέπει εἰς τὰς καρδίας τῶν θυγατέρων του—(ἐπὶ τίνας ἄλλης πίστεως θὰ ἠδύνατο νὰ στηρίξῃ τὴν αὐταπάτην του;)—, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ πολλοὶ στεροῦνται τῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἔχει αὐτός, ὁ πατήρ. Διότι ὁ «πατήρ», κατὰ τὸν *père Goriot*, «εἶναι εἰς τὰ τέκνα του ὅτι ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους: φθάνει μέχρι τοῦ βάθους τῶν καρδιῶν καὶ κρίνει τὰς προθέσεις».³⁾—Πολλάκις ὅταν δὲν δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ πόθου μας μὲ ἀνοικτοὺς ὀφθαλμούς, γεννᾶται ἐντὸς ἡμῶν ἡ πίστις, ὅτι μὲ κλειστοὺς ὀφθαλμούς ἢ διεισδυτικότης μας πολλαπλασιάζεται.

Ἄπὸ τοῦ κινδύνου τῆς αὐταπάτης, τὸν ὁποῖον διαρκῶς διατρέχει ὁ Μόνος ὁ προσπαθῶν νὰ συλλάβῃ τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμίλιαν τοῦ Ἐνός,

1) Πρὸβλ. *Stendhal*, *De l'Amour*, chapitre II (ἔκδ. Garnier σελ. 24).

2) Τὴν ὀνομασίαν ταύτην δέχεται καὶ ὁ *G. Dumas* εἰς *G. Dumas*, *Traité de Psychologie*, τόμ. Β', σελ. 247.

3) *Balzac*, *Le Père Goriot*, (ἔκδ. Plon) σελ. 119.

προφυλάσσει ἢ πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἢ πρὸς τὸν ἄλλον δυσπιστία. Ὅ,τι γεννᾷ ἐντὸς τοῦ Μόνου ἢ ἀνάγκη τῆς λυτρώσεως ἐκ τῆς μονώσεως, τείνει νὰ τὸ ἐξαφανίσῃ ἢ δυσπιστία, ἢ ὁποία ἐξ ἄλλου προεκλήθη ἐκ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου ὅ,τι γεννᾷ ἢ δυσπιστία,—ἐκ τῆς ὁποίας οὐδεμία λύτρωσις δύναται ἀμέσως νὰ πηγᾷσῃ,—τείνει νὰ τὸ ἐξαφανίσῃ ὁ πόθος τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἄν οὗτος μᾶς κάμνῃ νὰ στηριζώμεν ἐλπίδας ἐπὶ ἀνυπάρκτων ἢ σαθρῶν βάσεων, ἢ δυσπιστία διαλύει πολλάκις διὰ τοὺς ὀφθαλμούς μας καὶ αὐτὰς τὰς στερεωτέρας καὶ ἀσφαλεστέρας βάσεις. Γνωρίζει πολὺ καλῶς ὁ Μόνος τὸ μαρτύριον τῆς πλήρους ἀδυναμίας του νὰ δώσῃ τελειωτικὴν τινα λύσιν εἰς τὸ αἶνιγμα τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμιλίας τοῦ Ἐνός. Ἄν ὁ φόβος τῆς αὐταπάτης καθιστᾷ εἰς αὐτὸν ἀβεβαίαν πᾶσαν εὐμενῆ, ὁ πόνος καθιστᾷ ἀφόρητον πᾶσαν δυσμενῆ δι' αὐτὸν λύσιν. Πῶς εἶναι δυνατόν εἰς τὸν Μόνον τὸν διαβλέποντα μέσῳ τῆς ὁμιλίας τοῦ Ἐνός τὸ μάταιον τῶν προσπαθειῶν του πρὸς προσέγγισιν τοῦ ἄλλου, νὰ δεχθῆ τὴν ἐντύπωσίν του ταύτην ὡς τελειωτικὴν καὶ ἀναμφισβήτητον; 1) Διὰ νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα πρέπει νὰ μὴ πιστεύσῃ ἀπολύτως εἰς τὴν ὀρθότητά της. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον διείδεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἐνός πρέπει νὰ μείνῃ ἀβεβαίον. Ὁ Μόνος πρέπει νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὴν νίκην διὰ ν' ἀγωνισθῆ. Πρέπει ὅμως ἀφ' ἑτέρου καὶ νὰ συλλάβῃ μὲ βεβαιότητα τὴν πραγματικὴν καὶ ἀκριβῆ ἀπόστασίν του ἀπὸ τοῦ Ἐνός. Ἡ ψυχὴ καὶ ὁ ἀγὼν τοῦ Μόνου ἔχουν ἀνάγκη τῆς ἐν λόγῳ συλλήψεως. «ὦ, ἂν εἶχον μόνον τὴν βεβαιότητα!» εἶναι ἡ κραυγὴ τοῦ πρὸ τοῦ Ἐνός Μόνου — ὅπως καὶ τοῦ Ὁθέλλου. «Ἀποδείξιν!» ζητεῖ καὶ ἐκεῖνος ὅπως καὶ ὁ ἥρωας τοῦ Σαιξπήρου. Ἐν τούτοις ἢ κατάφασις, τὴν ὁποίαν ὁ Μόνος ἔχει ἀνάγκη νὰ ἴδῃ εἰς τὴν ὁμιλίαν τοῦ ἄλλου, ἢ ἐκ τῆς καρδίας κατάφασις τῆς ἀπολύτου ἀτομικότητός του ἐκ μέρους τοῦ Ἐνός, ἀνήκει εἰς πραγματικότητα, τὴν ὁποίαν διὰ νὰ συλλάβῃ τις μὲ βεβαιότητα, πρέπει νὰ παύσῃ νὰ ζητῆ ἀποδείξεις, νὰ παύσῃ νὰ ἔχῃ ἀνάγκη αὐτῶν. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ βαθεῖα τραγικό-

1) Ὅταν ὁ P è r e G o r i o t δὲν δύναται πλέον ν' ἀποφύγῃ αὐταπατώμενος ν' ἀναγνωρίσῃ, ὅτι αἱ κόραι του δὲν τὸν ἀγαποῦν ὡς αὐτὸς ποθεῖ, ὁμολογεῖ, ὅτι ἀπὸ ἐτῶν «ἐγνώριζε» τοῦτο, ὅτι τὸ «ἔλεγε κάποτε εἰς τὸν ἑαυτὸν του», ἀλλ' ὅτι δὲν ἐτόλμα νὰ τὸ πιστεύσῃ. B a l z a c, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 233.

της ἐκείνης τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀγῶνος τοῦ Μόνου, τὴν ὁποίαν ἔχομεν τώρα πρὸ ὀφθαλμῶν. Ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον προφυλάσσει τὸν Μόνον ἀπὸ τῆς αὐταπάτης, ἀπὸ τῆς μὴ γνησίας λυτρώσεως: ἡ δυσπιστία, ἀπομακρύνει τοῦτον καὶ ἀπὸ τῆς γνησίας λυτρώσεως. Μόνον ὁ πιστεύων δύναται νὰ συλλάβῃ νοήματα ὁμιλίας ἄλλου τινὸς ἀποτελοῦντα κατάφασιν, οἷα ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ζητεῖ ὁ Μόνος ἀπὸ τὸν Ἕνα. Τὸ ἀπολύτως ἀτομικόν, — ἡ ἐνδιαφέρουσα δὲ ἡμᾶς κατάφασις, ὡς πηγάζουσα ἐκ τῆς «καρδίας» (εἰς τὴν εἰδικὴν πάντοτε ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν εἰς τὴν λέξιν ταύτην), εἶναι καὶ τὸ καθαρῶς καὶ ἀπολύτως ἀτομικόν, — τὸ ὑπεράνω τοῦ λόγου κείμενον διαλύεται πρὸ τῆς δυσπιστίας. Τὸ θεῖον ἀποκαλύπτεται μόνον εἰς τὸν πιστόν. Μόνον ὁ πιστεύων εἰς ἑαυτὸν δύναται νὰ θαυμάσῃ τὸ ἴδιον θαῦμα. Μόνον ὁ πιστεύων εἰς τὸν ἄλλον¹⁾ δύναται νὰ θαυμάσῃ τὸ θαῦμα τοῦ ἄλλου. Τὸ δὲ ἀπολύτως ἀτομικόν εἶναι θαῦμα. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν κατάφασιν, τὴν ὁποίαν, ζητεῖ ὁ Μόνος ἀπὸ τὸν Ἕνα, δὲν δύναται νὰ διαισθανθῇ ὁ πρῶτος μέσῳ τῆς ὁμιλίας τοῦ δευτέρου παρὰ καθ' ὅσον πιστεύει εἰς τὸν ἄλλον καὶ πιστεύει εἰς ἑαυτόν. Τὸ δι' ἡμᾶς θεῖον τοῦ ἄλλου εἶναι καὶ ἰδικόν μας θεῖον, ἐφ' ὅσον ἡ σύλληψις του ὡς δημιουργία τοῦ συλλαμβάνοντος ἀποτελεῖ καὶ ἴδιον τοῦ συλλαμβάνοντος θαῦμα. Μόνον ὁ φέρων ἐν ἑαυτῷ τὴν δύναμιν δημιουργίας θαύματος εἶναι δυνατὸν νὰ λυτρωθῇ γνησίως. Τοιαύτην δὲ δύναμιν δίδει μόνον ἡ πίστις. Οἰαδήποτε εὐπιστία ἢ δυσπιστία,²⁾ δυναμένη νὰ κινηθῇ μόνον ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων

1) Ἡ πίστις μας πρὸς ἄλλον τινά, κειμένη πέραν τῆς γνώσεως ἢ ἀγνοίας, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ κοινωνικὴ ἐμπιστοσύνη ἢ δυσπιστία, ἀνῆκει κατὰ τὸν G. S i m m e l (Soziologie, σελ. 263) εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς θρησκευτικῆς πίστεως. Πιστεύομεν εἰς τὸν ἄλλον, ὅπως εἰς τὸν Θεόν, οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἀποδείξεων—αἱ «ἀποδείξεις περὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ» εἶναι ἀπλῶς ἢ «ἐκ τῶν ὑστέρων δικαίωσις» ἢ «ἡ διανοητικὴ ἀντανάκλασις» συναισθηματικοῦ τινος,—ἀλλὰ καὶ παρὰ τὰς ἀποδείξεις περὶ τῆς ἀναξιότητος τοῦ προσώπου, εἰς τὸ ὁποῖον πιστεύομεν. Τὴν πίστιν ὁμως ταύτην, κατὰ τὸν S i m m e l πάντοτε, δὲν ἀπαντῶμεν ἐν πλήρως καθαρᾷ μορφῇ παρὰ μόνον εἰς τὴν θρησκείαν.—Ἴδου καὶ ἄλλος λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ὡς Εἷς ἀποτελεῖ τὸν πληρέστερον καὶ γνησιώτερον ἐκ τῆς ψυχικῆς μονώσεως λυτρωτὴν.

2) Περὶ τῆς πρὸς τὸν ἄλλον ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας καὶ τῆς κινήσεώς των ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς καθημερινῆς ζωῆς πρβλ. καὶ G e o r g S i m m e l ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 263.

τῆς καθημερινῆς ζωῆς, μᾶς κρατεῖ δεσμευμένους μακρὰν τοῦ θαύματος.) Ἡ γνησίᾳ ὁμῶς πίστις μᾶς εἰσάγει ἐντὸς τοῦ πέραν τῆς καθημερινῆς πραγματικότητος κειμένου, ὅπου δύναται ν' ἀποκαλυφθῆ εἰς τὸν Μόνον καὶ ἡ «ἐγκάρδιος» ἐκείνη κατάφασις, ἡ σημαίνουσα ὅτι οὗτος δὲν εἶναι πλέον μόνος.

1) Εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν «δὲν ὑπάρχει» πράγματι «γέφυρα ὀδηγοῦσα ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον», ὡς εἶπεν ὁ Walter Calé (Nachgelassene Schriften, 1920, σελ. 96 καὶ 97) καὶ ὡς ἔδειξεν ὁ Παν. Κανελόπουλος (Ὁ Ἄνθρωπος καὶ ἡ Κοινωνία § 11), στηριχθεὶς ἐπὶ τῆς γνωστῆς εἰς ἡμᾶς θεωρίας του περὶ «κοινωνικοῦ» καὶ «ἀπολύτως ἀτομικοῦ» Εἰς σφαῖραν ὁμῶς πέραν τῆς καθημερινῆς ζωῆς κειμένην, εἰς σφαῖραν, ἐντὸς τῆς ὁποίας δὲν κινεῖται τις ὅπως κινεῖται ἐντὸς τοῦ καθημερινοῦ, ὑπάρχουν ὁδοὶ —ὡς παρατηρεῖ θαμβωμένος πρὸ τοῦ θαύματος καὶ αὐτὸς ὁ πρὸ ὀλίγου μὲ πόνον διαπιστῶν τὸ ἀδύνατον τῆς ψυχικῆς προσεγγίσεως τῶν ἀνθρώπων Walter Calé (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 104 καὶ 105),—ὁδοὶ, ὀδηγοῦσαι ἡμᾶς πρὸς τὸν ἄλλον, προσεγγίζουσαι ἡμᾶς ψυχικῶς πρὸς τὸν ἄλλον, τὰς ὁποίας ὁμῶς δὲν δυνάμεθα νὰ ζητήσωμεν, διότι ὁ κόσμος τῶν θαυμάτων, εἰς τὸν ὅποιον αὐταὶ ἀνήκουν, οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν κόσμον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου μᾶς εἶναι δυνατόν νὰ ζητήσωμέν τι.

Was uns verbindet (λέγει ὁ Walter Calé) waltet über uns
und gleich den Blinden tasten wir die Wege.

Ein Weg, den ich nicht suchte, führt zu dir,
der in mir brannte, den mir keiner wies.

Ich ging und frag' und stehe so vor dir:

«Hier bin ich, Schwester, riefest du mich nicht?»

Du bliebest stumm: wir fühlten nur das Wunder!

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελίς 7 στίχος 12ος αντί 186 γράφε 26.

Σελίς 15 στίχος 7ος αντί κλίσιν γράφε κλήσιν.